

3. Бюлер К. Теория языка. Репрезентативная функция языка / Бюлер К. – М., 2000. – 528 с.
4. Иванов В. В. Лингвистика третьего тысячелетия: Вопросы к будущему / Иванов В. В. – М., 2004. – 208 с.
5. Келлер Р. Языковые изменения. О невидимой руке в языке / Р. Келлер ; [пер.с немец.]. – Самара, 1997 – 312 с.
6. Колмогоров А. Н. Теория информации и теория алгоритмов / Колмогоров А. Н. – М. , 1987. – 304 с.
7. Кудрин Б. И. Проблема создания словаря для новых областей технического знания / Б. И. Кудрин // Гуманитарная наука сегодня: материалы конф. / под ред. Ю. С. Степанова. – М. – Калуга, 2006. – С. 44–56
8. Лефевр В. А. Алгебра совести / В. А. Лефевр ; [пер. с англ.]. – М. : «Когито-Центр», 2003. – 426 с.
9. Прохоров Ю. Е. В поисках концепта / Прохоров Ю. Е. – М. , 2004. – 204 с.
10. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / Селіванова О. – Полтава, 2006. – 716 с.
11. Шеннон К. Е. Бандвагон / К. Е. Шеннон // Работы по теории информации и кибернетике. – М. , 1963. – С. 667–668.
12. Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики / Штерн І. Б. – К. , 1998. – 336 с.
13. Якобсон Р. Лингвистика и поэтика / Р. Якобсон // Структурализм: "за" и "против" : сб. статей – М. , 1975. – С. 193–230.
14. Лингвистический энциклопедический словарь / [под ред. В. Н. Ярцевой]. – М. , 1990. – 685 с.
15. Chomsky N. Perspectives on Language and Mind.// Chomsky N. On Nature and Language. Ed. by Belletti A., Rizzi L. – Cambridge, 2002. – С.46–60.
16. Chomsky N., Language and brain // Chomsky N., On Nature and Language. Ed. by Belletti A., Rizzi L. Cambridge, 2002. – С.66–68.
17. Jakobson R. Clusing Statement: Linguistics and Poetics // Style in Language. –Cambridge, 1960. – С.353–358.
18. Peters J.D. Speaking into the air: a history of the idea of communication. – Chicago, 1999. – 293с.
19. Polański, K. (red.) Encyklopedia językoznawstwa ogolnego. – Wrocław, 2003. – 732с.
20. Shannon C., Weaver W. The Mathematical Theory of Communication. – Urbana, 1949. – 117с.

Одержано редакцією 09.05.2008
Прийнято до друку 17.11.2008

УДК 81:1'233

М. П. Василенко

ОСВІТНІЙ КОНТЕКСТ КОМУНІКАТИВНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ІДЕЙ У ЦАРИНІ ФІЛОСОФСЬКОЇ ДУМКИ

У статті проаналізовано освітній контекст комунікативних лінгвістичних ідей у царині філософської думки. Відзначається, що мислителі від античності до першої пол. 19 ст. зверталися до мови й вважали вкрай необхідним вивчати її як на рівні логіки та граматики, так і на рівні особливостей її використання.

Ключові слова: *філософія освіти, мовна освіта, комунікативні ідеї у європейській філософській думці.*

В статье проанализирован образовательный контекст лингвистических идей в области философской мысли. Отмечается, что мыслители от античности до н.п. 19 века обращались к языку и считали чрезвычайно необходимым изучать его как на уровне логики и грамматики, так и особенностей его использования.

Ключевые слова: философия образования, языковое образование, коммуникативные идеи в европейской философской мысли.

The article analyzes the educational context of communicative linguistic ideas in the field of philosophical thought. Noted that thinkers from antiquity to the first half of 19 century turned to language and thought it is essential to study it both at the level of logic and grammar and the peculiarities of its use.

Key words: the philosophy of education, language education, communicative ideas in European philosophical thought.

Мета статті – прослідкувати зародження і рух лінгвістичних комунікативних ідей у європейській філософській думці, з доби античності до німецької класики крізь призму філософії освіти.

У античній філософії комунікативний підхід до мови з усією очевидністю виявився у софістів, саме у них був культ слова. Більше того, вони не тільки побудували першу теорію словесного впливу, але й втілювали її у своїй риторико-педагогічній діяльності, оскільки мали чітку практичну мету – виховувати "державних мужів" (теорія "пайдеї"). Завдяки діяльності софістів у Греції склалося нове уявлення про школу. Раніше освіта обмежувалася читанням, письмом, умінням рахувати, музикою і гімнастикою. Софісти ввели до освіти новий предмет – риторику як уміння переконувати людей, управляти настроєм натовпу, схилити суспільну думку до того чи іншого рішення. Їхнє прагнення прищепити молоді навички мистецької суперечки, аргументованих дебатів породили стійкий інтерес греків до ораторського мистецтва. До того ж софісти є першими давньогрецькими граматиками. Так, Протагор запропонував вчення про дієслово і граматичні роди, Фрасімах – про члени речення і переносне значення в мові. Саме Фрасімах та Горгій були першими, хто підкорив мовлення мистецтву [25, с. 30–33].

За твердженням Діогена Лаерція, вже Протагор розділяв промову на чотири окремі частини: запитання і відповідь, наказ і прохання, а окремі софісти виокремлювали у промові сім частин: запитання, відповідь, оповідь, наказ, прохання, вираження бажання і заклик [14, с. 349], у яких можна вбачати прообраз сучасних ідей щодо типології комунікативних актів і видів мовленнєвих жанрів. Отже, софісти дали початок більш високому типу школи.

Сократ на протигагу софістичному релятивізму доводив існування об'єктивної істини й можливість її відшукування. Він пропонував разом, у дружній бесіді, відшукувати цю істину. Саме тому його метод навчання – діалектичний: шляхом навідних запитань і відповідей виявляється істина, що відділяється від хибних суджень.

Аналізуючи педагогічну творчість Сократа, вчені висунули дві точки зору. Так, Б. Рассел вважає: якщо головне – знати, як уживається те чи інше слово, то ми зробимо відкриття тільки лінгвістичного порядку [27, с. 90]. А на думку В. Йегера, саме "Сократ зумів наблизитися до морального космосу людської душі" та "відновив зв'язок освіти з вихованням високих моральних якостей" [16, с. 60, 76].

Платон стверджує (в особі Сократа) у творі "Кратил, або про правильність імен" (вступаючи у давній диспут: як існують імена – "за природою" чи "домовленістю"), що "правильна мова може існувати тільки в ідеї ... що головне – це визнання того, що в мові закладена глибока внутрішня доцільність, а не довільна примха" [3, с. 10–11]. І хоча він визнає, що зв'язок між іменами та речами закріплюється традицією, однак слова, на його думку, піддаються класифікації на логічній основі. Більше того, Платон "виокремлює дві категорії – ім'я і дієслово. Іменами він називає слова, про які що-небудь стверджується (підмет); дієслова показують, що стверджується про імена (присудок)" [22, с. 13].

Платонівська концепція мови зробила величезний вплив на наступний розвиток філології і філософії мови. Це пояснюється, по-перше, наявністю в ній глибоких позитивних ідей. По-друге, тим, що всі наступні символічні концепції мови й комунікації, включаючи і семантичну філософію Ч. Пірса й А. Уайтхеда, тією чи іншою мірою сягають Платона.

Уявлення Аристотеля про мовлення з повною підставою можна назвати знаковою теорією, про що, зокрема, свідчить його робота "Про тлумачення". Від природи, вважав Аристотель, немає імен. Вони набувають умовного значення, коли стають символами. Імена також мають умовне значення внаслідок угоди [2, с. 94]. Розглядає він і ту особливість знаків і мови, яка пізніше (напр., у Ч. Моріса) в семіотиці одержить назву "виразності". Вираження думок за допомогою знаків, – вважає Аристотель, – відображає характер мовця, тому що "для кожного положення й душевної якості є своя відповідна мова" [1, с. 192].

У період еліно-римської філософії увага переважно до практичних проблем мови знайшла своє відображення в інтенсивній розробці риторики, питань граматики і стилю, літературного мовлення. Причому поетика і риторика як мовлення найтіснішим чином були пов'язані з філософськими "спекуляціями" про мову й педагогіку. Наприклад, Луцій Елій Преконін Стілон займався тлумаченням старих латинських текстів, захоплювався етимологічними дослідженнями. Асконій Педіан прославився своїми коментарями до промов Цицерона. Саме у цей період з'явилося безліч словників і довідників. Авл Геллій у 20 книгах "Ночі Аттики" зібрав виписки з різних праць римських авторів, забезпечивши їх коментарями бібліографічного і філологічного характеру – спостереженнями над слововживанням, стилем [23, с. 230, 299]. При цьому всі вони вважали себе в першу чергу педагогами і своє завдання бачили в тому, щоб передати набуті знання іншим.

Мостом, що з'єднує античну філологію і педагогіку з середньовіччям, виступає символізм християнських філософів перших століть. Його характерним представником є Ориген. У дусі неоплатонізму він розглядає речі як знаки об'єктивного духу. Щаблі наближення до божественного аспекту духа – це символи, фігури, форми, котрі створюються людиною. В інтересах людини множити ці засоби. Одним з таких засобів є мовлення як щабель на шляху від чуттєво-земного до небесної істини.

З появою християнських монастирів розвиваються і християнські школи, в яких вченими-монахами одночасно велися наукові дослідження та викладалися різні науки (мистецтва). З появою схоластики в школах вводяться нові форми навчання, що безпосередньо пов'язані з філологією, яка поступово підпорядковувалася логіці: лекцію (читання Святого Письма), екзегеза (буквальне та смислове тлумачення текстів, де знаходилися *pro et contra, sic et non*), логічні прийоми ведення диспуту, а наставник мусив забезпечити мовлення правильне і точне.

Проте вже у пізній схоластичній закріплюється "катехізисний" метод навчання, в якому структура питання-відповідь педагогічного діалогу формалізується. Більше того, такий діалог фіксується "у своїх застиглих семантичних і структурних формах" настільки, що "може бути охарактеризований як один з крайніх, яскравих проявів "виродженого" спілкування (спілкування швидше тільки позначається, швидше тільки симулюється, ніж реально відбувається)" [26, с. 150].

Якщо в Середні віки акцент робився на безпомилковому володінні суворо визначеними текстами та правильності, точності і нормативності мовлення, то Ренесанс характеризується становленням національних літератур, відродженням діалогу, дослідницькою роботою над вивченням старовинних текстів, появою нових віянь в царині філології та накопиченням мовного матеріалу, що врешті-решт призвело, на думку М.А. Кондрашова, до виникнення у 16 ст. класичної філології [22, с. 24].

Данте проводить "ренесансну" думку проте, що краса мовлення є необхідною ознакою вираження думки, позиції, оцінки і т.п.; що краса мовлення має самостійний статус стосовно мови. А та увага, котру Данте приділяє інформативній функції мови ("Якщо ж розглянемо ближче, до чого прагнемо ми у нашому мовленні, стане очевидним, що ні до чого іншого, як до того, щоб передати іншим думку нашого розуму" [15, с. 477]), закладає

загальні ренесансні основи розуміння того, що найважливіша соціальна функція мови – бути знаряддям спілкування.

Міркування діячів Відродження про стиль, визнання того, що в мовленні необхідні "блиск, краса, вишуканість", дозволяють говорити про появу в мовній освіті естетичних моментів. А оскільки цінувався гарний стиль письма і мовлення, то для його формування рекомендувалося відбирати найкращі твори античної літератури і частіше практикуватися у виголошенні промов.

Проте переосмислення дидактичних проблем, засудження антигуманності та фразерства середньовічної освіти в творчості Х.Л. Вівеса, Е. Роттердамського, Т. Мора та ін. призвели до того, що, з одного боку, введення у другій половині 16 ст. так званої філологічної освіти звузилося до формування витонченого красномовства, а з іншого боку, вже у 17 ст. бурхливо розвивається система "колежей", де "акцент робився не на граматиці, а на розмовній практиці" [11, с. 126–129, 138].

Педагогіка Нового часу прагнула базувати свої висновки на показниках експериментальних досліджень. Усе важливішою ставала роль світської освіти, принципу природовідповідності, розуміння важливості рідної мови в оволодінні знаннями.

Я.А. Коменський, якого вважають засновником шкільної справи нової Європи, вказував на першорядне місце рідної мови: "Мова, нарешті, – майстер мовлення, посередник між різними розумами, які укладені у різних, один від одного роздільних тілах, зв'язує багато людей в одне суспільство для наради й дії" [20, с. 7]. У "Великій дидактиці" з-посеред інших педагогічних завдань він виокремлює завдання навчити вихованця активно діяти за допомогою мови: "мови вивчаються ... як зброя для того, щоб черпати знання та повідомляти їх іншим" [21, с. 397].

Основи лінгвістичної та педагогічної думки Англії 17–18 ст. були закладені у працях Ф. Бекона, Т. Гоббса і Д. Локка.

У Ф. Бекона сутність "лінгвопедагогіки" виявляється при характеристиці мови й мовлення. Він характеризує слово з практичної точки зору. Тому Ф. Бекон особливо цікавить питання про те, як краще, ефективніше передати, повідомити й висловити те, що знайдено, про що винесено судження і що відкладено у пам'яті. Ф. Бекон був одним з перших філософів Нового часу, що побачили глибокий зв'язок між гносеологією і тим, що він називав "мистецтвом повідомлення". Складовою останнього, за Ф. Беконом, є вчення про засоби викладу. Все, що здатне утворити достатньо численні розходження для вираження всієї розмаїтості понять, може стати засобом передачі думок від людини до людини [6, с. 331]. Найзручнішими засобами повідомлення Ф. Бекон вважає слова та письмо.

Ф. Бекон з позиції емпірично-практичного підходу до проблеми мови багато уваги приділяє й тому аспектові, котрий пізніше отримає в семіотиці назву "прагматики", а у Ф. Бекона називається "мудрістю повідомлення" і значною мірою збігається з риторикою. Так, формулюючи завдання граматики – досліджувати не аналогію між словами, але "аналогію" між словами і речами, тобто "смісл", він називає й іншу мету – встановлювати, "як треба належним чином сприймати почуття і думки розуму" [6, с. 334, 335].

Засоби переконання в риторичі, за Ф. Беконом, повинні змінюватися відповідно до характеру аудиторії, її смаків. Необхідно піклуватися про "гнучкість і пристосовність стилю, про ті особливості мовлення, котрі б допомогли спілкуванню з кожним окремо, ... було б доцільно провести нове дослідження цього питання, ... давши йому назву "мудрість приватного мовлення" і віднісши до числа тих, які вимагають розробки" [6, 354].

"Комунікативні" ідеї Ф. Бекона були розвинуті Т. Гоббсом, який має заслуги в постановці й розв'язанні спеціальних мовних і мовленнєвих проблем більші, ніж будь-хто в історії Нового часу. Як зазначає В.В. Соколов, "сучасна теорія мови як знакової системи, як засобу спілкування людей і способу інформації у числі своїх найважливіших ... попередників має й великого англійського мислителя" [29, с. 20].

Мовлення, за Т. Гоббсом, може бути використане для різних цілей: позначати речі, виражати наші уявлення і повідомляти їх іншому, тобто викликати в когось іншого ті ж уявлення: виражати прохання, обіцянки, погрози, побажання, накази, скарги. У науці

законний тільки один вид мовлення, називаний іноді твердженням, іноді – висловленням, а більшою частиною – реченням. У ньому щось стверджується або заперечується, висловлюється істина або хиба [8, с. 73; 9, с. 66].

Розвиваючи положення Ф. Бекона і Т. Гоббса, Д. Локк зосереджує увагу на словах. Так само, як Бекону і Гоббсу, йому властивий підхід до мови з точки зору її “користі”. Функція повідомлення припускає й інші функції слів – “згадувати свої думки”; виражаючи їх, – “показувати свої ідеї й виставляти їх перед іншими” [24, с. 402–405, 419].

Таким чином, англійські просвітники прагнули повернути увагу до особливостей уживання мови, деякою мірою заклали основи майбутньої прагматики, поглибили розуміння невербальних засобів комунікації.

Ж.-Ж. Руссо в "Емілі, або Про виховання" застерігає від спроб форсованого розвитку дитячого мовлення і доводить цілком у відповідності до сучасної психолінгвістики, що словниковий запас вихованця повинен збігатися з накопичуваним запасом ідей та конкретних уявлень [28, с. 192].

Проте у французькому Просвітництві знову широкого поширення набуває принцип наслідування, який передбачав значний інтерес до різних форм репрезентації мови в мовленні. Так, центральною ідеєю філософії Е. Кондільяка (якого можна вважати одним з провісників сучасної ідеї про *homo loquens* [4; 5; 19]) було прагнення вивести всі види діяльності людини з потреби в спілкуванні. У трактаті "Досвід про походження людських знань" він стверджує, що в основі спілкування між людьми лежить наслідування явищ зовнішнього світу, через посередництво якого у свідомості інших людей викликаються образи цих явищ. Д. Дідро, який також стояв на позиціях знакової теорії мови [13, с. 175], стверджував, що у звичайному мовленні ми не прагнемо запам'ятати увесь послідовний ряд ідей і образів, що є основою сприйманого мовлення, а керуємося лише знаком (звуком) і почуттям. Без подібного скорочення люди не могли б розмовляти. Звичайному мовленню властиве протиріччя між необхідністю висловити й повідомити індивідуально, з одного боку, й загальною природою мови – з іншого. Усякий говорить так, як почуває, він є собою, і тільки самим собою [12, с. 366–368], тоді як “ідея і вираження її” роблять його схожим з іншими. Але тотожність слів, тону, розміру порушується розмаїтістю “мови відтінків”. Кількість слів обмежена, кількість відтінків нескінченна. Саме розмаїтість відтінків заповнює убогість наших слів і часто порушує спільність вражень. І хоча мова відтінків безмежна, вона зрозуміла.

Системи І. Канта та Г.-В.-Ф. Гегеля охоплюють велике коло проблем, включаючи і комунікативні проблеми. Так, у творах І. Канта міститься чимало критичних зауважень на адресу неправильного використання мови. З неправильним застосуванням мови він пов'язує і двозначність у використанні слів і термінів [17, с. 256], хоча І. Кант був переконаний, що “найкращий спосіб позначення думок є позначення їх за допомогою мови, цього найкращого засобу зрозуміти себе й інших” [18, с. 430].

Г.-В.-Ф. Гегель уважав, що мові, у першу чергу, властива виразність. Звук знаходить справжнє одухотворене вираження лише завдяки тому, що в нього вкладається й з нього виливається почуття. Щодо цього, говорить Г.-В.-Ф. Гегель, надзвичайно виразним є уже сміх, вигуки. У мові є особливі звукові вирази, що наслідують зовнішні предмети, але принцип наслідування обмежений предметами, що звучать (шум, дзижчання, тріск і т.д.). Інша справа – формальний бік мови, граматики. За Г.-В.-Ф. Гегелем, “логічний інстинкт” породжує граматичну сторону. Остання є справою розсудку, котрий запам'ятовує в мові свої категорії. Тому мовлення – це форма об'єктивності для суб'єктивності [7, с. 19–20, 30, 381].

Філософська інтерпретація Г.-В.-Ф. Гегелем комунікативних проблем справила великий вплив на розв'язання цих питань в історії розвитку лінгвістичних ідей. Суттєвим чином вона вплинула на В. Гумбольдта. Так, думка Г.-В.-Ф. Гегеля, що відповідно до мовних форм люди звикають сприймати і формувати усе, що бачать і помічають, трансформувалася у В. Гумбольдта у вчення про “внутрішню форму” [див. 10, с. 125–136].

Таким чином, аналізуючи комунікативний аспект розвитку філософії освіти, слід відзначити, що мислителі від античності до першої пол. 19 ст. тією чи іншою мірою зверталися до мови й вважали вкрай необхідним вивчати її як на рівні логіки та граматики,

так і на рівні особливостей її використання. Філософські ідеї органічно включалися в різні системи граматики й педагогіки, що в цілому породжувало прогресивні зміни в теорії та практиці спілкування. Це, безперечно, ті основи, на яких формувалася прогресивна вітчизняна й зарубіжна лінгвопедагогічна думка 19-20 століть. Саме ідеї попередників, на думку Ю.М. Караулова, дали поштовх для "включення мовних умінь у процеси становлення й духовного розвитку особистості" [19, с. 49], для ствердження демократичних ідей народної школи, передових починань у теорії та практиці навчання мові; врахування тенденцій і пошуків лінгвістичної та педагогічної думки у побудові найбільш ефективної мовної освіти.

Перспектива розробки проблеми полягає у встановленні точок взаємодії практичного розвитку окремих комунікативних ідей у вітчизняній лінгводидактиці 20 ст. у межах теорії розвитку мовлення і теорії мовної комунікації у філософських школах і напрямках (Віденський гурток, лінгвістична філософія, комунікативна філософія тощо).

ЛІТЕРАТУРА

1. Античные мыслители про искусство. Сборник высказываний древнегреческих философов и писателей об искусстве / [общ. ред., ввод. статья и комментарии В.Ф. Асмуса]. – М. : Искусство, 1939. – 342 с.
2. Аристотель. Сочинения : в 4 т. / Аристотель. – М. : Мысль, 1976.– Т. 2. – 1978. – 687 с.
3. Березин Ф. М. История лингвистических учений : учеб. пос. [для филол. спец. ун-тов и пед. ин-тов] / Березин Ф. М. – М., 1975. – 304 с.
4. Богданович Г. Ю. Русский язык в аспекте проблем лингвокультурологии / Богданович Г. Ю. – Симферополь : ДОЛЯ, 2002. – 392 с.
5. Богин Г. И. Современная лингводидактика : учеб. пособие / Богин Г. И. – Калинин : Калининский гос. ун-т, 1980. – 62 с.
6. Бэкон Ф. Сочинения : в 2 т. / Ф. Бэкон. – М. : Мысль, 1977– .–Т. 1. – 1977. – 567 с.
7. Гегель Г. В.Ф. Эстетика : В 4 т. / Г. В.Ф. Гегель – М. : Искусство, 1968.– Т. 3 : Система отдельных искусств. – 1971. – 624 с.
8. Гоббс Т. Избранные произведения : в 2 т. / Т. Гоббс. – М. : Мысль, 1964. – Т. 1. – 1964. – 584 с.
9. Гоббс Т. Избранные произведения : в 2 т. / Т. Гоббс. – М. : Мысль, 1964. – Т. 2. – 1964. – 748 с.
10. Гухман М. Н. Лингвистическая теория Вейсгерберга / М. Н. Гухман // Вопросы теории языка в современной зарубежной лингвистике. – М. : Учпедгиз, 1961. – С. 123-162.
11. Джурицкий А.Н. История педагогики: учеб. пособ. [для студ. педвузов] / Джурицкий А.Н. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – 432 с.
12. Дидро Д. Собрание сочинений: в 10 т. / Д. Дидро. – М.-Л. : Гослитиздат, 1935. –Т. 6 (Искусство). – 1936. – 640 с.
13. Дидро Д. Собрание сочинений : в 10 т. / Д. Дидро. – М.-Л. : Гослитиздат, 1935. –Т. 7 : Статьи из "Энциклопедии". – 1939. – 416 с.
14. Диоген Лаэртский О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов / Диоген Лаэртский. – М. : Мысль, 1986. – 571 с.
15. История эстетики : в 2 т. / [под ред. Гилберт Катарин Эверетт, Кун Гельмут]. – СПб. : Алетейя, 2000.– Т. 1. – 2000. – 654 с.
16. Йегер В. Пайдейя. Воспитание античного грека (эпоха великих воспитателей и воспитательных систем) / Йегер В. – М., 1997. – 335 с.
17. Кант И. Сочинения : в 6 т. / И. Кант. – М. : Мысль, 1963.–Т. 2. – 1964. – 510 с.
18. Кант И. Сочинения : в 6 т. / И. Кант. – М. : Мысль, 1963.–Т. 6. – 1966. – 743 с.
19. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность / Караулов Ю.Н. – М. : Наука, 1987. – 263 с.
20. Коменский Я. А. Избранные педагогические сочинения : в 2 т. / Я. А. Коменский. – М. : Педагогика, 1982. – Т. 2. – 1982. – 576 с.
21. Коменский Я.А. Коменский Я. А. Избранные педагогические сочинения : в 2 т. / Я. А. Коменский. – М. : Педагогика, 1982. – Т. 1. – 1982. – 656 с.

22. Кондрашов Н. А. История лингвистических учений: учеб. пособ. [для студ. пед. ин-тов по спец. № 2101 "Рус. яз. и лит."]. / Кондрашов Н. А. – М. : Просвещение, 1979. – 224 с.
23. Куманецкий К. История культуры Древней Греции / Куманецкий К. – М. : Высшая школа, 1990. – 351 с.
24. Локк Д. Избранные философские произведения : в 2 т. / Д. Локк. – М. : Изд-во соц.-экон. лит-ры, 1960– .– Т. 1. – 1960. – 736 с.
25. Лосев А. Ф. История античной эстетики / Лосев А.Ф. // История античной эстетики: Итоги тысячелетнего развития: В 2 кн. – М. : Искусство, 1992. – 604с.
26. Михальская А. К. Педагогическая риторика: история и теория: учеб. пособ. [для студ. пед ун-тов и ин-тов]. / Михальская А. К. – М. : Академия, 1998. – 432 с.
27. Рассел Б. История западной философии / Рассел Б. – М. : Изд-во иностр. лит-ры, 1959. – 935 с.
28. Руссо Ж.-Ж. Избранное. Главы и отрывки из сочинений / Руссо Ж.-Ж. – М. : Дет. лит., 1976. – 190 с.
29. Соколов В.В. Философская система Томаса Гоббса. Вступительная статья / В. В. Соколов // Гоббс Т. Избранные произведения : в 2 т. – М.: Мысль. – Т. 1. – 1964. – С. 5-41.

Одержано редакцією 07.03.2008

Прийнято до друку 17.11.2008

УДК 811.162.1'42

Л. В. Потапенко

ПОЛЬСЬКА ГЕНОЛОГІЧНА ШКОЛА: ВІД ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ ДО ВСІХ ФОРМ ВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У статті представлено результати наукових розробок польської генологічної школи, що спричинилася до створення образу нової генології, предметом вивчення якої є універсум мови і всі форми мовної комунікації. Особливу увагу в статті приділено дослідженню найбільш виразних з сучасних проблем еволюції жанрових форм: стирання меж між літературними і практичними жанрами і загального послаблення жанрових меж.

Ключові слова: генологія, жанр мови, акт мови, еволюція жанрів, перехрещування жанрових форм, текстові гібриди, мовна гра.

В статье представлены результаты научных разработок польской генологической школы, которая внесла свой весомый вклад в формирование образа новой генологии, на данном этапе изучающей универсум речи и все формы вербальной коммуникации. Особое внимание в статье уделено исследованию наиболее выразительных современных проблем эволюции жанровых форм: стирания границ между литературными и практическим жанрами и ослабления жанровых рамок.

Ключевые слова: генология, жанр речи, речевой акт, эволюция жанров, перекрещивание жанровых форм, текстовые гибриды, языковая игра.

The article representatives the results of research of the polish genology school, which takes part in a creation of a new genology's image. The subject of a modern genology science is speech universum and all forms of verbal communication. The special attention in the article is devoted to research of the most expressive modern tendencies in a sphere of genre forms: disappearance of verges between literary and practical genres and common weakness of genre verges.

Key words: genology, genre of speech, act of speech, evolution of genre, crossing of genre forms, textual hybrid, language game.